

Kultura języka urzędowego

na przykładzie dokumentów Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie i Biura Rzecznika Praw Obywatelskich

W okresie od maja 2011 r. do maja 2012 r. trwała analiza pism tworzonych w obu instytucjach (łącznie ponad tysiąc stron). Jej celem było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o stan polszczyzny Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego i Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Materiał badawczy, dobrany według kryterium różnorodności tematyki i formy, został przeanalizowany ze względu na odstępstwa od normy na rozmaitych poziomach tekstu – począwszy od pisowni, przez interpunkcję i cechy *stricte* gramatyczne (słownictwo, budowa zdania) po sposób wyrażania myśli w piśmie (styl). Wyodrębnienie charakterystycznych błędów i rozpoznanie tendencji w polszczyźnie każdego z urzędów pozwoliło na precyzyjne określenie ich potrzeb szkoleniowych związanych z rozwijaniem kompetencji językowych urzędników.

Teksty urzędowe charakteryzują się przede wszystkim występowaniem **długich, wielokrotnie podrzędnie złożonych zdań**, w których następuje osłabienie związków gramatycznych i logicznych między poszczególnymi członami – m.in. wskutek znacznego oddalenia podmiotu od orzeczenia – a sens całej konstrukcji się zaciera, np.:

W uzasadnieniu cytowanego wyżej wyroku, Trybunał Konstytucyjny uznał wprawdzie, iż co do zasady słusznie postępowanie przygotowawcze, odmiennie niż postępowanie sądowe, nie jest oparte na zasadzie pełnej jawności akt sprawy, **al**bowiem możliwość osiągnięcia celów postępowania przygotowawczego warunkowana jest, między innymi, zachowaniem w tajemnicy pewnych informacji, dowodów itd., **st**ąd też zasada udostępniania akt w postępowaniu sądowym ustępuje fakultatywności w postępowaniu przygotowawczym, **j**ednakże Trybunał wskazał jednocześnie, iż należy mieć na względzie, że odmawianie dostępu do akt niewątpliwie wkracza w sferę prawa do obrony, co nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji stosowania (przedłużania) najsurowszego środka zapobiegawczego, tj. tymczasowego aresztowania. **(Zdanie to można rozbić na cztery krótsze, stawiając kropkę w zaznaczonych miejscach).**

Typową cechą są także **błędy w wyrażeniach przyimkowych**, polegające m.in. na opuszczeniu przyimka:

Rodzice powinni sprawdzić, czy organizator wypoczynku dopełnił obowiązku jego zgłoszenia, a w razie wątpliwości **odnośnie** warunków przebywania pociech – zgłosić to odpowiednim służbom. **(popr.: Rodzice powinni sprawdzić, czy organizator wypoczynku dopełnił obowiązku jego zgłoszenia, a w razie wątpliwości odnośnie do warunków przebywania pociech – zgłosić to odpowiednim służbom).**

Cudzoziemka została również ponownie wezwana na przesłuchanie **celem** złożenia wyjaśnień w sprawie. **(popr.: Cudzoziemka została również ponownie wezwana na przesłuchanie w celu złożenia wyjaśnień w sprawie.)**

Zbyt często w tekstach urzędowych jest używany **spójnik iż**:

Po pierwsze przywołany przez Wnioskodawcę akt prawny nie ma mocy obowiązującej, albowiem ustawodawca przewidział w art. 41 tegoż aktu normatywnego, **iz** ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, co oznacza, **iz** zacznie obowiązywać od 29 kwietnia 2012 r. **[popr.: Po pierwsze przywołany przez Wnioskodawcę akt prawny nie ma mocy obowiązującej, albowiem ustawodawca przewidział w art. 41 tegoż aktu normatywnego, że ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, co oznacza, iż zacznie obowiązywać od 29 kwietnia 2012 r.]**

Charakterystyczną cechą stylu dokumentów jest **nominalizacja**, polegająca na formułowaniu rozbudowanych konstrukcji złożonych głównie z szeregów rzeczownikowych, zastępujących połączenia wyrazowe zawierające czasowniki. Powstają wyrażenia trudne w percepcji, często wręcz niezrozumiałe ze względu na naruszenie związków logicznych i gramatycznych między wyrazami, np.:

W art. 62 ust. 2 Konstytucji **mowa jest o ubezwłasnowolnieniu bez bliższego sprecyzowania tego terminu**, należy zatem przyjąć, że przesłanka ta obejmuje zarówno ubezwłasnowolnienie całkowite, jak i częściowe. **(lepiej: mówi się o ubezwłasnowolnieniu, nie precyzując bliżej tego terminu)**

Częste są także skróty myślowe, niekiedy wywołujące niezamierzony efekt humorystyczny, np.:

W krajach, w których **stanowiska koordynatorów są powszechnie rozwijane**, liczba pobieranych i wykorzystywanych narzędzi jest wysoka.

Konkludując skarżąca stwierdza, że jej **nieruchomość ewidentnie doznaje uszczerbku w zagospodarowaniu**.

Oprócz kłusowników, często karani są wędkarze dokonujący **połowu ryb w okresie ochronnym i bez wymaganych dokumentów**.

Na aprobatę zasługuje **objęcie polityką migracyjną problematyki preintegracji i integracji cudzoziemców.**

Wśród innych typowych błędów należy wymienić **stosowanie wyrazów nadużywanych i modnych**. Skutkuje ono stereotypizacją, a w konsekwencji zafałszowaniem obrazu świata prezentowanego w tekstach. Wypowiedzi zawierające wyrazy nadużywane i modne stają się нефunkcjonalne, wyrażają bowiem treść już znaną odbiorcy, pozbawioną waloru nowości i zdewaluowaną, np.:

Rzecznik nie **posiada** bowiem kompetencji do prowadzenia postępowań przygotowawczych w formie śledztw czy dochodzeń, a podejmując działania, winien mieć w poszanowaniu treść art. 8 ust. 1 ustawy o prokuraturze z dnia 20 czerwca 1985 r. (t.j.: Dz. U. z 2008 r. Nr 7, poz. 39 z późn. zm.). **(popr.: Rzecznik nie ma bowiem kompetencji do prowadzenia postępowań przygotowawczych w formie śledztw czy dochodzeń [...]).**

W szkole podstawowej w Dobczynie przeprowadzono kontrolę doraźną **w obszarze** wykonywania przez dyrektora zadań związanych z zapewnieniem uczniom bezpieczeństwa. **(popr.: W szkole podstawowej w Dobczynie przeprowadzono kontrolę doraźną dotyczącą wykonywania przez dyrektora zadań związanych z zapewnieniem uczniom bezpieczeństwa.)**

Zdarzają się także wyrazy **używane niezgodnie ze znaczeniem**, np.:

Pragnę zatem zwrócić uwagę Pana Ministra na ten problem, zważywszy na **powołane** standardy praw człowieka. **(popr.: przywołane; powołany to 'urzędową decyzją wyznaczony, wybrany do pełnienia określonych funkcji, desygnowany, mianowany; ustanowiony, utworzony, zorganizowany; wezwany nakazem do pełnienia służby wojskowej')**

Należy zaznaczyć, że przekazywanie powyższych dokumentów w formie wskazanej w obowiązujących wytycznych zapewni nam dostęp do rzetelnej informacji i umożliwi właściwą analizę **pozyskanych** danych. **(popr.: zgromadzonych / zebranych; pozyskiwać to 'zjednywać kogoś; zdobywać czyjeś względy, uczucia', błędne w znaczeniu 'uzyskiwać')**

Analiza materiału badawczego prowadzi do wniosku, że doskonalenie kompetencji językowych urzędników powinno być przede wszystkim ukierunkowane na rozwijanie umiejętności konstruowania zdań spójnych logicznie i gramatycznie oraz redagowania pism zarazem zwięzłych i klarownych. Należy także ćwiczyć tworzenie tekstów oryginalnych, pozbawionych szablonowych sformułowań, wyrazów modnych i słów-wytrychów.